

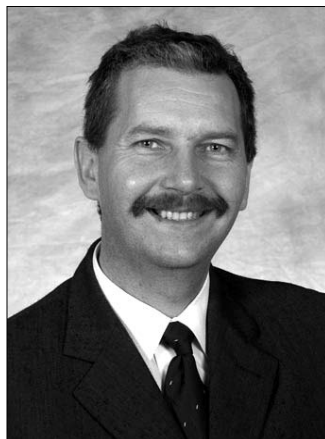
INTERJÚ

MEDGYES PÉTER

„Napi két óra oda, két óra vissza”

Interjú Broszman Györggyel

Az ELTE menzáján történetesen egy asztalnál ültem két kollégával. Megkérdeztem, nem ismernek-e egy olyan franciatanárt, akivel érdemes lenne interjút készítenem. Szinte kórusban a pásztói gimnáziumban tanító Broszman György nevét dobták be. És hol tudnám őt meginterjúvolni? Pesten, itt lakik. És onnan ingázik naponta a Nógrád megyei városba? Igen, 22 éve. Ha valaki ilyen megszállott, akkor nem szabad őt kihagynom, gondoltam magamban. De ha már, akkor inkább Pásztón találkozzunk, javasoltam Broszman igazgatóhelyettes úrnak. Szeretettel fogadott.

Mondd, autóval jársz?

Busszal. Ha autóval jönnék, nem kapnék utazási költségtérítést. Így az útiköltség négyötödét megtérítik. Hogy mekkora átfutási idővel, más kérdés.

Honnan indulsz reggelente?

A Ferencvárosból. Reggel nyolcra leadom a nagyobbik fiamat az óvodában, villamosra pattanok, irány a Népstadion, ott fölszállok a menetrend szerinti buszra, és tíz óra körül érek be a suliba. Az igazgatónőm engedélyével nincsenek reggeli óráim.

Mikor érsz haza?

Este nyolc körül, az elalvás előtti puszira. Ha a feleségem nem lenne gyesen, összecsapnának fejünk felett a hullámok.

Pofonegyszerű. És így megy ez 22 éve?

Nem egészen. Amikor 1990 tavaszán Pásztóra szerződtem, kaptam egy úgynevezett szolgálati férőhelyet, ami egy tíz négyzetméteres szobát jelentett. A közös konyhán

három lakótárssal osztoztam, illetve osztoztunk, miután megnősültem. Pásztó akkoriban isten háta mögötti hely volt, egyetlen ABC-bolttal, melynek polcain végtelen hosszúságban uborkakonzervek sorakoztak. Egy cimborám, akivel autóstoppal sokszor bejártuk Ceaușescu elvtárs Erdélyét, Romániánál kicsit rosszabbnak találta az itteni viszonyokat. Erre a házasságom is ráment: első feleségemnek nemigen akaródzott ilyen körülmények között gyermeket szülni, úgyhogy szétváltak az útjaink.

Miért ragaszkodtál ilyen makacsul Pásztóhoz pesti gyerekként?

Nem vagyok pesti gyerek. Miskolcon születtem 1966-ban, és végig ott jártam iskolába. Édesapám családját a Felvidékről zsuppolták át Magyarországra a háborút követő „lakosságcsere” során. Egyfelől kádercsemetének számítottam, mivel apám a miskolci földhivatalt vezette, másfelől úrigyerek voltam, ha azt vesszük, hogy édesanyám református papcsaládból származik. Felmenőim közül sokan Csehszlovákiában ragadtak, ennek köszönhetően én évről évre a gömöri parókia kertjében nyaralhattam. Az épület múltat idéző, ódon falai bizonyára hozzájárultak a történelem iránti vonzódásomhoz, mint ahogy az is, hogy a családi levéltárként funkcionáló ládák egyikében megtaláltam apai nagyapám I. világháborúban szerzett vitézségi érdemérmét.

Milyen emlékeket őrzöl az általános iskoládról?

Bevallom, nagyon keveset. Annál jobban emlékszem arra a véletlenre, amely elindított a franciás életúton. Beírtattak a Földesbe, Miskolc elit gimnáziumába, oda, ahol apám is érettségizett. Csakhogy évnitő előtt megcsörrent a „piros telefon”, kellett a hely másnak, és miután körzetileg a Kiliánba tartoztam, egyszeriben ott találtam magam, annak is a francia speciális tantervű tagozatán. A franciatanárnő hagyományos módszerekkel tanított ugyan, de liberális szellemben, szerethető módon. A gimnázium végére tisztességesen meg is tanultam franciául, amit aztán sikerült szinte teljesen elfelejtenem az egyetem végére.

Hogyhogy?

Nyilvános önkritikát gyakorlok: úgy, hogy a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen én sok mindennel foglalkoztam, ám ez alól a nyelvfejlesztés kivétel volt.

És a tanárképzés?

Az végképp kimaradt az életemből. Élő gyerekekről hírből sem hallottunk. Jó ég tudja, hogyan lett egy jó tanuló, engedelmes iskolásból önsorsrontó és lázadó egyetemista. A történelem szakon, ahol rendkívül színvonalas oktatás folyt, magával sodort a rendszerváltás előszele. Megalakítottuk a Jászi Oszkár Kör, ellenzéki figurákat hívtunk meg előadásra, beszélgetésre, a diákrektor-választáson mint a Több Párt vezérét választottak meg bölcsészdekánnak. Gondolhatod: a többpártrendszer népszerűsítő transzparenseink borították az egyetemet. Ami viszont nem volt játék: egy rendszerellenes hangvételűnek minősített Custine-fordításom miatt, plusz mert ott voltam

a '86-os pesti március 15-én a Lánchídon, az állambiztonsággal is meggyült a bajom. „Vallja be, hogy maga tudatosan az ellenségnek dolgozik!” – förmedtek rám egy jókora pofon kíséretében. De szép idők voltak: reszketni méltóztattak egy rég halott francia márki oroszországi úti leveleitől. Mellesleg a kollégista csajok előtt villogva rettentően élveztem ezt a mártír szerepet.

Hogy született ebből egy pásztói gimnáziumi állás?

A szerelem és a véletlen játéka. Ahogy egy szép napon elhagyott szeretőként az egyetemi büfében szomorkodva múltam az időt, megszólított egy úr, hogy meg tudnám-e mondani, merre van a dékáni hivatal. Elkísértem, közben elmesélte, hogy ő a pásztói gimnázium igazgatója, és azért jött, hogy állást ajánljon egy történelem–francia szakos fiatalembernek a nemrég alakult francia két tannyelvű tagozatba. Tízezer forint kezdő fizetés, plusz három hónap ösztöndíj Franciaországba. „Ne tessék tovább keresgélni! Én lennék az a bizonyos fiatal tanár” – mondtam, és a tenyerébe csaptam.

És így öledbe hullt egy francia ösztöndíj.

Tudni kell, hogy akkoriban a francia állam kosárral szórta az ösztöndíjakat. A természettudományi szakokon végzettek tíz hónapra mehetek ki, mi, bölcsészek pedig háromra. Szerencsémre a három hónapot megtoldották még eggyel. Az ösztöndíj ugyan teljes ellátással járt, de zsebpénzt nem kaptunk, ezért munka után néztem. Apróhirdetéseket böngésztem, telefonon érdeklődtem, ami nem volt könnyű feladat a döcögős nyelvtudásommal, de sikerült. Miközben prospektusokat osztogattam a metróban, az utca nyelvét gyakorolhattam. Akár hiszed, akár nem, egy nyár alatt bepótoltam, amit az egyetem öt éve alatt elgazembereskedtem. A saját bőrömmön tapasztaltam meg, mennyire hatékony közvetlen nyelvi környezetben a nyelvtanulás. Ez az emlék ösztökél, amikor a minél nagyobb számú csereutat forszírozom a diákjainknál.

Majd beköltöztél a szolgálati férőhelyedre. Kemény váltás lehetett.

A szállásomat leszámítva nem lehetett okom panaszra. Kezdetől fogva remek kollégákkal és remek diákokkal voltam körülvéve.

Miért pont Pásztót szemelték ki a két tannyelvű franciaoktatás központjául?

Nem csak Pásztót. Hasonló képzés indult a budapesti Kölcseyben, Aszódon és Mohácson is. Ezek közül azóta Mohácson felszámolták a két tannyelvű rendszert, igaz, számos másik iskolában viszont elindult a franciás képzés. Megjegyzem, az indulás évében, 1988-ban én még nem voltam itt, két évre rá kerültem az iskolába. A mából visszatekintve alig hihető, milyen nyögvenyelősen ment eleinte a dolog. Mert hiába állt rendelkezésre egy viszonylag nagy iskolaépület és kollégium, hiába támogatta az elképzelést a helyi párt- és tanácsi korifeusok jó része, egyesek a francia titkosszolgálat kinyújtott karját látták bennünk.

Komolyan mondod?

A legkomolyabban. Fel akarták számolni a tagozatot, nyilván nem nemzetvédelmi megfontolásból, hanem azért, mert a langymeleg pocsolyát, sokak megszokott nyugalmát, a „megalvadt Kádár-kori struktúrákat” felkavarta a franciás szellem, a liberális légkör. Például képtelenek voltak tudomásul venni, hogy a gyerekek vették a bátorságot, és petícióban kérték némelyik, szerintük gyöngye tanáruk lecserélését. És tudod: noha azóta teljesen beépültünk már a város életébe, a francia kétnyelvű oktatásra máig semmi nem utal az iskola elnevezésében. Hivatalos nevünk: Mikszáth Kálmán Gimnázium, Postaforgalmi Szakközépiskola és Kollégium.

Mielőtt rátérnél a francia tagozat ismertetésére, mondj valamit magáról az iskoláról!

Minden évben három osztályt indítunk: egy általános tantervűt, egy postaforgalmi és a francia két tannyelvűt. Az első kettő a főépületben működik, tőlünk néhány pernyi sétára, az az épület viszont, ahol most beszélgetünk (mellesleg: az egykori „párt-ház”), a franciásoké. Zárójelben, az általános tantervű 9. osztályban évek óta intenzív nyelvi előkészítés folyik angolból, illetve németből, fél-fél csoportban.

Ezt hívjuk ugyebár NYEK-es osztálynak?

Pontosan. Ami azt illeti, a NYEK nem feltétlenül kedvez a franciaoktatásnak, mert amióta beindult, négyzseresről két és félszeresre csökkent a francia tagozatra jelentkezők száma.

Ne panaszkodj! ... Mármost mi célt szolgál a postaforgalmi tagozat?

A nevéből adódóan postai dolgozókat képez. A Posta ösztöndíjat, tanulmányi szerződést kínál a diákoknak, továbbá minden ott érettségizőnek postai állást biztosít.

Ezek után mesélj a két tannyelvű oktatásról!

Mi továbbra is a klasszikus modellt követjük, vagyis nem csupán a törvényileg előírt két tantárgyat tanítjuk franciául, hanem összesen ötöt.

Mégpedig?

Történelmet, matematikát, biológiát, földrajzot és informatikát. A fizika tavaly óta sajnos magyarul megy, miután itt hagyott bennünket egy kolléganőnk. De reményeink szerint az általános tagozaton dolgozó egyik fizikatanár „konvertálja” magát, és átjön a francia tagozatra.

Mit csináltak az első, úgynevezett nulladik évben?

Heti 14 órában nyelvi és civilizációs alapképzést, további négy órában pedig szaknyelvi előkészítést folytatunk. A többi négy évfolyamon a szaktárgyak francia nyelvű oktatása mellett sem ér véget a direkt nyelvtanítás – a heti öt franciaóra mellé második nyelvként csatlakozik az angol, illetve a német.

Honnan verbuváljátok a leendő diákjaitokat?

A tanulói létszám egyharmada pásztoi, de sokan érkeznek a közeli Salgótarjánból és más Nógrád megyei településről, illetve Heves megyéből és a Jászságból is. Mutatóba járnak hozzánk pesti gyerekek is, főleg azért, mert itt kevesebb veszélynek vannak kitéve, mint a fővárosban. Bár a diákjaink közül sokan ingáznak, egyharmaduk a kollégiumban lakik.

Hogyan zajlik az érettségi vizsga?

Nálunk minden olyan tárgyból, amelyet célnyelven tanultak, franciául kell érettségizni. Más iskolák megengedik, hogy a tanuló válassza meg a vizsgája nyelvét. Pásztón francia nyelvből minden tanulónak kötelező az emelt szintű érettségi, így van esélye a felsőfokú nyelvvizsga megszerzésére, ha ötöst kap. (Meglehetősen disznóság egyébként, hogy a négyesért nem jár középfok, bezzeg a nemzetiségi iskolákban igen!) Ha már az emelt szintű érettségienél tartunk, tavaly a gyerekek 87%-a jeles eredményt ért el, és örömmel mondhatom, hogy a francia tagozatosok közül évről évre mindenkit felvesznek az egyetemre.

Mindenkit?

Kivétel nélkül, a legrosszabb esetben egy év kihagyással. A legjobb magyar egyetemekre, de akár francia egyetemekre is. Minden évben van néhány gyerekünk, aki odakint folytatja. A budapesti Francia Intézet ösztöndíjjal segíti őket.

Ebben rejlik a két tannyelvű oktatás fő vonzereje. Jól látom?

Többről van szó. A gyerekek szeretnek nálunk tanulni, mert kötetlenebb a légkör, kevésbé konvencionális, élvezik a csiribiri oktatást. Arra neveljük őket, hogy bármilyen nyelvi kontextusban ki merjék nyitni a szájukat. Amúgy nyelvtől függetlenül az érvelő beszéd készsége később igen hasznos lehet nekik, lett légyen szó egyetemi kiselőadásról vagy állásinterjúról. Ugyancsak csábító a csereutak lehetősége. Vannak formalizált testvérvárosi és bejáratos iskolai kapcsolataink, mindamellert szakmában pályázunk Comenius projekteket is – többnyire sikerrel. Francia nyelvterületen a gyerekek családoknál vannak elszállásolva, ez a kommunikációs kényszerhelyzet nagyot lendít a nyelvtudásukon.

Ti is fogadtok francia gyerekeket?

Magától értetődik, hiszen diákcserékről van szó. És meg fogsz lepődni: annak ellenére, hogy Pásztó nem a világ közepe, a francia gyerekeket magával ragadja az itt tapasztalható szabados légkör, példának okáért a helyi diszkó, amely szegényszemre az egykori zsinagóga épületében üzemel. Amikor pedig Budapestre kirándulunk, akad olyan vendéggyerek, akinek újdonság a mozgólépcső, mert életében nem utazott még metrón.

Ki állja az ilyen csereutak költségeit?

Pályázati pénzek esetében csak jelképes hozzájárulást kérünk a szülőktől, ugyanakkor szervezünk saját zsebből fizetendő utakat is.

Már aki megengedheti magának...

Ha azt képzeled, hogy a pásztóiak szegények, tévedsz. Sok tehetős ember él erre felé. Ugyanakkor tény, hogy a szülők többsége a lecsúszófélben lévő középosztályból származik. Az útiköltséget – nem több hatvanezer forintnál – osztálypénzként éveken át gyűjtögetik. Akinek végképp nem telik, azt a tagozat alapítványa támogatja.

Cigány tanítványaid is vannak?

Hogyne lennének! Akad köztük hulladék-újrahasznosításból, nota bene médiajelenlétből meggazdagodott milliomos, mint ahogy telepi szegény ember is. Elismerésre méltó azonban, hogy akár gazdag, akár szegény a cigány szülő, mindent megtesz a gyermeke boldogulásáért. Természetesen a nem cigány szülők is tisztában vannak azzal, hogy a pásztói gimnázium francia tagozata kitörési lehetőség a csemetéjük számára. Büszkén mondhatom: megyei szinten is magas a presztízszünk.

Jól hangzik, de mondd meg őszintén: nem volna több értelme egy angol tagozatnak?

Nézd, nem vitatom az angol hegemon szerepét. Angolul tudni manapság alapkövetelmény. Ezzel együtt állítom, hogy a francia hozzáadott értékkel bír. Jókat somolygok a bajuszom alatt, amikor a szóbeli felvételin arra a kérdésemre, hogy miért éppen franciául akar tanulni, a gyerek az otthon bemagolt leckét mondja fel: „Azért, mert olthatatlan szeretetet érzek a francia kultúra iránt”. Holott az igazság az, hogy ma már az emberek elsősorban hasznossági megfontolásból tanulnak nyelveket. A francia multik nyilván előnyben részesítik azt a fiataalt, aki megbízható francia nyelvtudással rendelkezik. Másrészt egyre több jelentkezőnk nyíltan bevallja, hogy francia nyelvtudás nélkül nem képzei el a jövőjét. Szomorú, de ez az igazság.

Ha jól tudom, a két tanítási nyelvű iskoláknál előírás legalább egy célnyelvű tanár alkalmazása.

Mi ezt kezdettől fogva bőven túlteljesítettük. Most is öt francia anyanyelvű tanít a tagozaton: két francia, két belga és egy benini, aki – mongol feleséggel – itt, helyben

telepedett le. Remek kollégák, remek tanárok valamennyien, nem beszélve arról, nyelvileg is milyen sokat jelent nekünk, magyar szaktanároknak az, hogy a tanáriban a francia a munkanyelv.

(Ezen a ponton elárulom, hogy az interjú előtt két órán is hospitáltam. Az egyik egy francia nyelvóra volt a nulladik évfolyamon, melyet egy francia kollégánő tartott. A gyerekek meglepő könnyedséggel fejezték ki magukat franciául, ennél is meglepőbb volt azonban a szűk egy éve itt élő tanárnő szép magyar kiejtése, ahogy egy-egy francia szó jelentését megadta.

Előtte Broszman tanár úr óráján hospitáltam. A téma a hidegháború kezdetének időszaka volt. Tanár úr bámulatos könnyedséggel beszél franciául, és csak elvétve szólalt meg magyarul. A lendületes órát érdekes anekdotákkal fűszerezte, afféle párbeszédet folytatva a gyerekekkel.

Óra közben örömmel lapozgattam az agyonhasznált, de rengeteg adattal és térképpel felszerelt, színes tankönyvet. Ehhez kapcsolódott a következő kérdésem.)

Mondd, használtok-e standard tankönyveket?

A francia tanítási nyelvű iskolákban nincsenek ilyenek. Mindenki másból tanít; ahol nincs uraságtól levetett franciaországi könyv, ott a házilag összeollózott portfóliókat leváltandó, szorgos kollégák megírták már az első könyveket. Nálunk is van ilyen, például biológiából. A Kétnyelvű Iskolákért Egyesület támogatja ezeket az erőfeszítéseket. Ebből a „virágozzék száz virág” sokszínűségéből viszont gond is adódik. Például: a magyar törít néhány éve célnyelven kell tanítanunk. A magyar fogalmak azonban nem mindig léteznek a franciában. Például hiába keresed a szótárban a „kiugrási kísérlet” vagy a „népi írók” fordítását. Következésképpen mindenki alkot magának egy saját szaknyelvet. Ez derék. Ám az emelt szintű érettségien, ahol a javító tanár görcsösen ragaszkodik a javítókulcsban megadott szakterminushoz, a diák pedig másként fejezi ki ugyanazt, lehet vita. De ha már itt tartunk, hadd meséljem el, hogyan került hozzánk az általad is látott tankönyv. Sok-sok éve egy Franciaországban élő magyar emigráns azzal kereste meg az egyik nógrádi kisközség polgármesterét, hogy hozzájutott hatalmas mennyiségű, leselejtezett történelem, matek stb. tankönyvhöz, ami egy papírmalomban várt végső sorsára. Tudnánk-e használni? Hogyne tudnánk, válaszoltuk. Hamarosan megérkezett két kamionnyi könyv – ingyen, bérmentve. Azóta ebből tanulunk.

A francia történelemkönyvek jobbak, mint az itthon készültek?

Az ezredfordulón megjelent tankönyv-generációktól nagyságrendileg, de e téren mi is sokat fejlődünk. Meggyőződésem, hogy épp a franciáktól tanultuk meg, hogyan kell forráselemzéssel tanítani a középiskolában. Vesd csak össze az általad is látott könyv forrásanyagát, módszertanát, leckeszöveg–forrásapparátus arányát a Műszaki vagy a Nemzeti Tankönyvkiadó köteteivel!

Engedj meg egy személyes kérdést! E témárad munká és utazás mellett jut időd mellékes pénzkeresetre is?

Régen voltak mellékeseim is. Három éven át félállásban a budapesti Kölcsey gimnázium francia két tannyelvű tagozatán tanítottam, majd két évet Miskolcon is lehúztam a Fáy szakközépiskolában.

Úgy, hogy közben Pásztóra is lejárta?

Igen. A miskolciak szerették volna, ha végleg odaköltözöm, de nem vitt rá a lélek. Tudod, úgy vagyok ezzel, hogy a pásztói sulit kicsit a saját gyermekemnek tekintem. Nem vezettem be forradalmi módszertani újításokat, de a szokásostól eltérő vezetési stílust honosítottam meg, ami abban áll, hogy hagyom az embereket dolgozni, bátorítom őket, hogy a legjobbat hozzák ki magukból. Lelkes kollégáimtól bizvást megkérdezhetem: „Mondd, mire van szükséged?” Ők őszintén válaszolnak, én pedig igyekszem kielégíteni az igényeiket. Igazgatóhelyettesként van némi mozgásterem. Másrészt az is lelkesít, hogy helyi szinten elismerik a munkámat. Nagyon meghatódtam, amikor tavaly elnyertem a megyei Prima-díjat, amellyel a helyi vállalkozók évente egy-egy tanárt, művészt és sportolót tüntetnek ki. Azaz hogy nem magával a fődíjjal, hanem a közönségdíjjal jutalmaztak meg. Szülők jelöltek, volt tanítványok szavaztak. A kommentjeiket olvasva újra átéltem az egész itteni szakmai pályafutásomat. Szép volt.

Gratulálok, de nem válaszoltál a kérdésemre: van-e ma is mellékkereseted?

Nincs, pedig igencsak rászorulnék. Egyre nehezebben élünk meg, és akkor sem javul majd lényegesen a család anyagi helyzete, ha ápolónő feleségem a gyesről visszamegy dolgozni. Ráadásul elmúltam 45 éves, egyre nehezebben viselem az ingázást. Nincs mese, előbb-utóbb végleges döntést kell hoznom.